

Arbetsförhållanden vid Dalkarlshyttan under 1860-70 talet. Berättad av f.d. hyttträngen vid Dalkarlshyttan, Karl Johan Andersson född den 13 juni 1853. Andersson numera bosatt i Fornaboda.

Karl Johan Anderssons fader var mjölnaren och smeden vid Dalkarlshyttan Anders Andersson och modern Anna Lisa, född Andersdotter.

Familjen bestod av sju barn av vilka Karl Johan var den näst yngste. Karl J. Andersson är den enda nu levande av samtliga syskon och är trots sin höga ålder, 86 år, vid full hälsa och andlig vigör.

Andersson kom redan 11 år gammal in i förvärvsarbete, som vallpojke etc. vid brukets jordbruk. Fick senare 30 år fyllda plats vid hyttan, som hyttträng, närmare bestämt, som slaggspe-
lar

Slaggspe-
laren's uppgift bestod i spela ut ~~slagg~~ s.k. slaggvagnar med slagg från själva masugnen och tömma dessa å respektive slaggstalp/sinderstalp/.

Till kategorien hyttträngar räknades ^(även) följande yrkesgrupper vid hyttan: Slaggkjutaren, som tog undan slaggen vid själva masugnen och fyllde vagnarna. Kolputaren, som försåg masugnen med kol vilket lastades i särskilda vagnar, som spelades fram till masugnen där de tömdes. Oppsättaren vilken ~~så~~ vägrade och blandade de kvantiteter av kol och malm, som åtgick till varje blåsning samt skötte om fyllningen av masugnen. Rostungsbrännarna, vilka ombesörjde rostningen av malmen i särskilda s.k. rostungar innan den smältes. Tuggarna, vilka i speciella s.k. tuggare ombesörjde krossningen/tuggning/ av den rostade malmen. Ang. tuggaren i vilken den rostade malmen krossades, voro dessa placerade under själva röstugnen så att den "tuggade" malmen rann direkt ned i "tuggarens"/arbetarens kärra, som var placerad under själva tuggstruten. När kärnan var fylld kördes den upp och tippades vid masungnskransen. Sista yrkesgruppen under beteckningen "hyttträngar" voro malmslagarna. Deras arbete bestod i att slå sönder de större malmskutorna/blocken i lämpliga bitar innan den kördes fram till rostungarna.

En annan mycket viktig arbetsgrupp vid hyttan var d.s.k. "järnspelarna". Järnspelarens arbete bestod i vägning av det färdiga järnet samt uppläggning av detsamma i särskilda travar, kallat "kasttravar". Genom järnspelaren fick de övriga arbetarna reda på vikten och storleken av dagsproduktionen, vilket för dem var synnerligen betydelsefullt då arbetsförtjänsten vid hyttan beräknades efter varje ton färdigt järn. Denna avlöningsberäkning kallades därför "tonlön". Järnspelaren förde också bok över vägningen, vilken varje dag vid arbetstidens slut inlämnades.

des på kontoret för kontrollering och bokföring.

Beträffande vägningen av järnet skedde denna ute på den s.k. hyttbacken, och vägen var en för detta ändamål särskild konstruerad sådan, d. s. k. järnvägen.

Arbetsförtjänsten utgick, som förut nämnts, efter varje ton färdigt järn - tonlön. Dagsförtjänsten för en "opsättare", som var den högst betalda av hyttdrängarna, till kr. 1:70 - 1:75 pr. dag. Övriga arbetare, såsom slaggspeglare, kolskjutare etc. hade omkring 20 - 30 öre mindre.

Järnspelaren, som genom sitt arbete intog en slags mellanställning mellan förmannen och arbetaren, kunde däremot komma örtal högre över opsättaren.

Hyttarbetarnas levnads- och familjeförhållande.

Levnadsförhållandena bland hyttarbetarna voro efter den tidens sed, enkla. Kosten bestod i huvudsak av sill och potatis och mjölk, företrädesvis skummjölk samt i viss mån även fläsk. Mjölk tillhandahölls från brukets egen ladugård och priset för nysilad mjölk var 10 öre pr liter och för skummjölk 5 öre pr liter. Beträffande spannmål tillhandahölls även den av bruket och fingo arbetarna mala den vid bolagets egen kvarn.

Ang. fläsk hade varje fast anställd arbetare rätt att hålla sig med ^{egen} gris, en förmån som man i de flesta fall där möjligheterna medgävo också utnyttjade.

Bostäder tillhandahölls av bruket och kostade en lägenhet om ett rum och kök 30 kr. pr år för enkelt rum 15 kr. pr år.

~~Hyttarbetarnas~~ Barnantalet pr arbetarfamilj höll sig i de flesta fall omkring 3-4 barn. Beträffande "superiet" var den, efter den tidens lätta åtkomstmöjligheter, ganska måttligt. I regel begränsades spritkonsumtionen till en ev. flera "Hudevallare" avlöningskvällen ell. kvällen efter avlöningen. Undantag fanns naturligtvis när det gällde att tillfredställa sprit törsten, men i huvudsak var man måttlig i den vägen.

Eljest- och trots² spriten², var förhållandet ~~mycket~~ och samlevnaden bland arbetarna sins emellan gott, samma gällde också arbetarna och förmännen.

Arbetet vid hyttan pågick, utan undantag vare sig för sön- och helgdag, däri inberäknat jul, nyårs, påsk och midsommarhelger, året runt. Arbetstiden var ~~dag~~ dagkarl och utarbetare 12 timmar pr dag och för skiftesarbetarna vid hyttan enligt principen 8 timmars arbete och 8 timmars vila.

Malmen till hyttan togs från olika gruvor, men främst från Stripa gruvor. Ang. andra gruvor kan nämnas Timansbergs gruva inom Järnboås socken och en gruva belägen strax intill Järn

boås kyrka samt även från Skottsbergs gruva, inom Linde socken.

Malmen från sistnämnda gruvor kördes vintertid efter häst till hyttan. Malmkörarna bestod av s.k. lag/ett lag häst och körkarl/Antalet lag uppgick under den brådaste tiden till 20.

Andersson var malmkörare under ett par vintrar då malm kördes från Järnboås. Lagen startade hemifrån kl. 4 på morgonen och återkom till hyttan kl. 4 - 5 på eftermiddagen. Dagsförtjänsten för bnlagets egna malmkörare var kr. 1:40.

Ägare till Dalkarlslyttan under Anderssons tid var brukspatron Lindberg. Han efterlämnade vid sin död omkring ²4-5 millioner kr. Av sin efterlämnade förmögenhet testamenterades olika större och mindre belopp till allmännyttiga ändamål, såsom till Lindes sjukhus, Lindes kyrka samt till en pensionsfond för gamla orkeslösa arbetare vid bruket. Enligt bestämmelserna i pensionsfonden erhöll varje "uttjänt" arbetare en årlig pension av 25 kr.

*Bruckspatronen Lindberg var en efter vår tid
försämrad, som ett kunnigt och
intressant "modern" arbete givare. De
behövtades han - och hans - i bruket arbetare*

*Bruckspatron Lindberg var ~~acknowledgerad~~
en kunnig och intressant arbetare, som förtjänade
göra det bästa för sina arbetare*